

מגמות בשיח הציבורי בזירה הפלסטינית

אורית פרלוב | 9 במארס, 2025 | גיליון 1957

בעוד התקשורת הממוסדת בישראל מציגה את תעמולת חמאס - המדגישה את ניצחון רעיון הג'האד, את השפלתה של ישראל, את שחרור האסירים הפלסטינים מבתי הכלא בישראל, את סיכול הנורמליזציה בין ישראל לערב הסעודית ואת שרידותו הצבאית והאזרחית של הארגון ברצועת עזה - השיח ברשתות החברתיות הפלסטיניות ברצועת עזה ובגדה המערבית מציג תמונה שונה, מגוונת יותר. תמונה זו כוללת ביקורת חריפה על חמאס, חשש מהישנות מראות מרצועת עזה בעקבות המלחמה גם בגדה המערבית, ואף משאלה שהרשות הפלסטינית תשוב לשלטון ברצועה.

בניגוד לשיח "הניצחון" שמוביל חמאס, בין היתר כפי שהוא מוצג בתקשורת הממוסדת בישראל, בשיח הציבורי הפנים-פלסטיני ניכרים ביקורת חריפה וזעם עז על חמאס.

בתחום התודעה:

היפוך הנרטיב של ה-7 באוקטובר: ב-7 באוקטובר שמח הרוב המוחלט של הציבור הפלסטיני בגדה המערבית וברצועת עזה מ"התבוסה" שהנחיל חמאס לישראל. ישראל נתפסה מושפלת ופלסטינים היו גאים בארגון, הביעו תמיכה קולנית ומופגנת בו והעריכו כי מה שמדינות ערב לא הצליחו לגרום לישראל - עלה בידו לעשות. אולם, בחלוף למעלה מ-500 ימים ומלחמה עצימה בין ישראל לארגון, נרשם שינוי משמעותי במגמה זו. קשה יהיה לאתר תושבים ברצועה שיפרשו את אירועי ה-7 באוקטובר כניצחון. כללית, הציבור העזתי מאשים את חמאס באסון שהתחולל ברצועה וקובע שהארגון המית עליה ועל אזרחיה את האסון הגדול ביותר בהיסטוריה הפלסטינית. בשיח אף נרשמות קללות ליום שבו חמאס החליט לצאת למתקפת ה-7 באוקטובר. במקום תחושה של "מלחמת עצמאות" פלסטינית ניכר בשיח שימוש במונחי "שוואה" ו"רצח עם".

תודעה והרתעה - על הקשר בין ג'ינין וג'באליה: תמונות ההרס, העקירה והמוות ששודרו לעולם באמצעות ערוץ הטלוויזיה הקטרי "אל-ג'זירה" נצרבו בתודעה הפלסטינית בפרט והערבית בכלל. ניתן לראות את ההשפעה האדירה שיש לאירועי הלחימה בג'באליה שבצפון רצועת עזה על הפלסטינים בגדה המערבית, המורתעים מהבערת השטח. החשש שתרחיש ג'באליה יחזור על עצמו בגדה המערבית הוביל לשתי תגובות: רוב מוחלט של תושבי מחנה הפליטים בג'ינין ואף בטול כרם ברחו מבתיהם כשהחלה כניסת צה"ל לשטח מחשש

להיקבר בהריסות. ערך "הסומוד" - "העמידה האיתנה" נחלש במידה ניכרת ואף גבר הלחץ הציבורי על ארגוני הטרור להפסיק את הלחימה.

"אנחנו לא מגן אנושי": בשיח ברצועת עזה ניכרת כיום הבנה ברורה כי דמם של מוחמד דף או של יחיא סינוואר, מובילי טבח ה-7 באוקטובר, אינו שווה יותר מדמם של אזרחי עזה. במהלך המלחמה נשמעה ביקורת חריפה כלפי הנהגת חמאס ברצועה על כי בכירה ולוחמיה בחו להתחבא בתוך אזורים מאוכלסים ובמחסות של עקורים וכך גרמו הרג רב בקרב האוכלוסייה העזתית, ובכללה נשים וילדים רבים. הציבור העזתי רואה בשימוש הציני של חמאס בו "מגן אנושי" לא לגיטימי. דמעות לא נשפכו והפגנות לא התקיימו עם היוודע חיסולם של דף וסינוואר ובכירי הארגון נוספים.

רצון לחזור לתקופה שלפני הפיכת חמאס ב-2007: השיח הציבורי בעזה כפי שבא לידי ביטוי ברשתות החברתיות מצביע על כך שעזתים רבים מעדיפים כיום שהרשות הפלסטינית תחזור לשלוט ברצועה. עם זאת, יודגש שהעדפה זאת אינה מבטאת אהדה כלפי הרשות הפלסטינית והעומד בראשה, אבו מאזן, שנתפס כבוגד, אלא רצון עז לשוב לחיים סבירים יותר בלי חשש וצורך להתחנן למים ולמזון.

סוגיית האסירים:

ערך שחרור האסירים ירד: התפיסה כי יש לשלם מחיר גבוה עבור שחרור האסירים הפלסטינים מבתי הכלא בישראל נחלשה. מתוך השיח הציבורי בעזה ניתן ללמוד כי רבים אינם מוכנים לשלם את המחיר עבור שחרור האסירים. רבים מציינים בציניות שאם בידי ישראל היו לפני ה-7 באוקטובר כ-5,000 אסירים, בעקבות המלחמה הוכפל מספר זה.

כעס אותנטי כלפי חמאס ניכר גם עקב המצעדים הצבאיים הנערכים בעת הטקסים של שחרור החטופים הישראליים. נשמעת טענה כי בשלב זה על חמאס להתמקד בדאגה לאוכל, למים ולמזון, וכן ללבוש ולאווהלים עבור העקורים, ולא בתהלוכות ראווה חסרות טעם. המחשבה שטקסים אלה תורמים למורל של תושבי הרצועה היא מוטעית, שכן הם אך מגבירים תסכול וביקורת כלפי חמאס.

הנכבה והשיבה:

אחד המשפטים שחוזרים על עצמם בשיח העזתי הוא: **"רצינו לחזור לחיפה ועכו וכעת אנחנו מתחננים לשוב לבית חאנון וג'באליה"**. עזתים מציינים את אובדן האדמות והעקירה כעדות המובהקת ביותר לתבוסת חמאס ו"ההתנגדות". בין היתר, צוין שרפיח נשלטת בידי האירופאים, ציר נצרים נשלט בידי קציני המודיעין של מצרים והמזון מסופק על ידי האמריקאים.

העולם הערבי:

"**הערבים לא רוצים אותנו**" – שוררת הבנה עמוקה שמדינות ערב אינן מעוניינות יותר לסייע בסוגיה הפלסטינית. אף מדינה ערבית אינה מוכנה לקבל לשטחה אסירים משוחררים או פליטים פלסטינים. כן נשמעת אמירה כי מנהיגי מדינות ערב יעדיפו לחסל את חמאס ולא לקלוט אוכלוסייה פלסטינית.

* * *

יש לזכור שעדיין קיים בקרב תושבי רצועת עזה גרעין קשה של תמיכה בחמאס. כ-20-30 אחוזים מכלל תושבי הרצועה תומך וצפוי להמשיך ולתמוך בחמאס ובאידיאולוגיה של הארגון בכל מצב. גם אירועים שנתפסים בעיניים פלסטיניות כ"רצח עם" ועקירה לא הובילו את הגרעין הקשה הזה לשנות את עמדותיו.

מגמה דומה ואף דרמטית יותר ניתן לזהות בגדה המערבית. השיח הציבורי מצביע על ירידה חדה בתמיכה ובפופולריות של חמאס בפרט ושל ארגוני ההתנגדות בכלל. השיח הציבורי בגדה מעיד על חשש מהישנות תרחישי עזה: מצור, רעב, עקירה וממדי הרס רחבים במחנות הפליטים ומחוצה להם. זה ההסבר להיעדר הפגנות תמיכה וקמפיינים ברשתות החברתיות בקריאה לאנתיפאדה, כפי שנצפו בתחילת המלחמה. זה גם ההסבר לקריאות במסגדים להימנע מהתגייסות לארגוני "ההתנגדות" או להפגנות, ובנוסף להיעדר פעילות מחאה נגד הרשות הפלסטינית (שוב, בניגוד למחאה בתחילת המלחמה). ובתגובה לקריאות חמאס בימים אלה להישאר במחנות הפליטים, נשמעות קריאות להתפנות ולהימנע מעימות עם כוחות צה"ל.

ספציפית לגבי השיח ברצועת עזה, למרות המכות הכבדות שניחתו על חמאס והביקורת על הארגון בשל האסון שהמיט על האזור, לא ניכרת בשיח הציבורי בוחשה נרחבת של "כניעה". על פי השיח, תחושה זו תתעורר רק אם יתממשו שלושה תרחישים: הנהגת חמאס תגורש מהרצועה, הארגון יפורק מנשקו ותתרחש נכבה נוספת - תיושם תוכנית הנשיא טראמפ להגירת תושבי עזה למדינות ערב.

המלחמה טרם הסתיימה ועתידה של רצועת עזה לוטה בערפל. לכן קשה להעריך האם מגמות השיח שהוצגו במאמר זה יתמידו, או שמא הפופולריות של חמאס תעלה שוב ברצועה ובגדה המערבית. גורם נוסף העשוי להשפיע במידה ניכרת על התמיכה בחמאס, כמו גם ביתר ארגוני "ההתנגדות" הפלסטינים, בהכרח על חשבון התמיכה בפת"ח וברשות הפלסטינית, הוא כיוון ותוצאות העימות עם ישראל, המתעצם בימים אלה בגדה המערבית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט